

olyan következetesen, mint éppen Bölöni György. Nagy érdeme neki, hogy végre a sokféle hazug beállítást sikerül megcáfolnia s eloszlatnia. Hatvány nyomán kialakult hiedelmet, mely Adyt az uralmon levő feudális osztály képviselőjeként mutatja. Az úgynevezett „úri-gőg” nem sajátja a költőnek. Tulajdonképpen „a kicsorduló paraszti dölyfzsenis keveréke”. Ady nem árulja el az osztályát, mert nem tagja annak. Származása inkább szembe állítja az uralkodó réteggel s a kicsúszott talajú parasztság joggal érezheti őt harsos képviselőjének.

A költő párisi életének minden titka, minden eddig ismeretlen részlete feltárul előttünk. Mennyi ismeretlen esemény, mennyi meghökkentő, eddig homályban maradt részlet! Különösen a Lédával kapcsolatos oldalak hatnak a meglepetés erejével.

Nagyon ideje volt e könyv megjelenésének! Most ismertük meg azt az Ady Endrét, aki bátran vallotta: A kapitalista civilizáció nem non plus kultúra.”

Köszönjük Bölönyi Györgynek, hogy végre megmutatta Ady igazi arcát, mely a kisemmizett, elnyomott milliók védelmében szól s harcol haláláig. Jól mondja a szerző, könyve végén: „Soha nem foglalhatja le őt a mindenkori uralkodó osztály, mert velük szemben örökké el-lenség, lázadó marad.”

Őszi Zoltán

IVO ANDRICS: HÍD A DRINÁN.
(Szikra-kiadás).

„Balkáni állapotok” — szokták mondani, ha az elmaradottságot, a kulturátlanságot akarják jellemezni. Legtöbbször persze a fitymáló kritikusként fogalmazzák a Balkán igazi állapotairól. A balkáni országok technikai civilizáció tekintetében valóban hátrább állanak Európa, Ázsia és Amerika sok országánál, de a Balkánon lakó népek sajátos lelki kultúrája bizonyly sokkal tisztább, magasabb, emberibb emez országok leg-többjénél.

A hozzánk, magyarokhoz közeli, de mégis alig ismert ezerarcú balkáni világ életét pergeti elénk ez a regény, amely írójának mélyszéles bölcsessége, ragyogó tolla, nemes humanizmusa és forró szabadságszeretete miatt méltán nyerte el a Jugoszláv Állami Nagydíjat. A „vérado” elhurcolt szerb janicsár-fiúból hírneves török hadvezérré vált főúr által közel fél évezreddel ezelőtt épült Drina-híd áll a regény középvoná-lán. A híd körül csoportosul az emberek, családok, Bosznia szerb, török, zsidó la-

kóinak sorsa, vágyai, multja és jelene, — a Balkán egész története. A regénynek a magyar történelemmel is számos összefüggése van, mint ahogy a török megszállás idején és a két világháború körül a balkán világa igen közel állott Magyarországhoz.

Ivo Andrics regénye méltó lenne arra, hogy minden magyar népkönyvtárat ellássanak egy-egy példányával. Megragadón szép írás, de hézagpótló is. A velünk szomszédos Jugoszlávia megismerésében még nagy szerepe lehet. Ebből a regényből könnyen megérthetjük, miért küzdöttek Jugoszlávia népei oly csodálatraméltó hősiességgel a német betolakodók ellen a második világháborúban és hogyan kovácsolhatta össze ez a küzdelem a soknyelvű balkáni népeket a mai Jugoszlávia egyre izmosodó államlközösségébe.

Ivo Andrics 1942-ben, a német megszállás idején írta meg ezt az értékes, szerkezetében eisörangú, stílusában élvezetes regényt. Bosznia egy eldugott sarkában állott a regény „hőse”, a híd, ide csoportosítja az író nemcsak a híd körül élő népek négyezer éves multját, de a mi korunk nagy problémáit is. A hidat a németek 1944-ben felrobbantoták; ezzel véget ért a regény is, de a regény olvasója választ kap sok problémára és gazdagabb lesz egy nagy irodalmi élménnyel. Ez a könyv a multból merít és a jövőbe mutat a művészet legnemesebb eszközeivel.

Kovács Mihály

DEZSÉNYI BÉLA: MAGYARORSZÁG ÉS SVÁJC. (Hazánk és a nagyvilág. VI. — Tekei Pál Tudományos Intézet kiadása).

A szent-galleni kalanddal kezdődött... Ha logika volt a történelemben, háborúk, fegyvercsörgés zaja, majd ágyúk dübörgése és bombák robbanása kísérne végig az egész könyvön. Milyen jó, hogy az emberi történelmet az emberi logikánál jóval magasabbrendű erő irányítja. Békés kereskedők, reformátorok, írók és tudósok, a kultúra egyéb munkásai jelentik a magyar-svájci kapcsolatok folytonosságát. Ez a folytonosság hol erőteljesebb, hol kevésbé erőteljes, de az adatok mögött lappangó lényegét is meg-látni. kiolvasni tudók számára állandó biztatás a középkortól kezdve mind a mai napig. Két szabadságszerető nép testvéri ölelkezése olvasható le Dezsényi Béla könyvének lapjairól. Ha elgondolkozunk rajta, akkor legfőljebb azon kell

elgondolkozunk: — véletlen-e, hogy a háborúk dúlásától agyonkínzott Magyarország kulturára éhes fiai mindig megkapták a segítséget Európa békeszige-tétől, Svájctól? Nem azt akarjuk ezzel a kérdéssel mondani, hogy Svájc nem se-gített máson is, — különösen a leg-újabb időkben — ugyanolyan készség-gel, mint rajtunk. De rajtunk is segített, őszinte, igaz barátunk maradt a törté-nelem folyamán. Ami a fő, Magyar-ország és Svájc kapcsolatait illetőleg: az együttműködés, a baráti kapcsolatok tiszta örömpoharába ürömcepp alig-alig vegyült; ha csak nem számítjuk annak azt a néhány megjelent újság-cikket, mely már a modern időkben szólt kedvezőtlenül, vagy ellenszenvvel rólunk: — nyilván tájékoztatanságból vagy ellenséges sugalmazásra. Van-e még országa Európának, amellyel ily za-vartalanul érintkezhetünk minden fejünk fölött elzúgott vihar ellenére az évszázadok folyamán?

E könyv első nagy érdeme: bátorítja a közelmúlt eseményei következtében el-esett és tétova magyar lelket. Ha sokat is veszítettünk éppen külföldi hírnevünk szempontjából, van egy ország, a sza-badságnak és békének immár klasszikus hazája, amely szeret, becsül és ha szük-ségünk van rá, segít is rajtunk.

De rögtön elmondhatjuk a szor-gosan összegyűjtött és tiszteletre-méltó pontossággal, tárgyilagossággal közölt adatsor második nagy tanulságát is; — nincs miért szégyenkeznünk. Ha a sok háború, baj és szenvedés miatt el-elmaradtunk is az anyagi fejlődésben, a civilizációban, egy-egy nyugodtabb korszakban, vagy egy-egy kiemelkedőbb ember személyében ott áll a svájci mel-lett egyenrangú munkatársként a ma-gyar lélek. Nemcsak César de Saussure Rákóczi-csodálatára gondolunk itt, ha-nem például a Voltaire-rel vitázó Teleki József-re, Gessner idilljeit fordító Kazin-czyra, Szemere Bertalanra, a politikusra és oly sok más nagy hazánkfíjára. Ami nagyjainkat Svájcba vitte és viszi ma is, nem más, mint a szabadság szeretete. Ha a magyar és a svájci szellem köze-ledeft egymáshoz, majdnem mindig azt kereste, amit nyilván meg is talált a másik félben: a szabadság mérhetetlen és fékezhetetlen szeretetét.

Dezsényi Béla könyvének „Tegnap és ma” című utolsó fejezete a mai vá-daskodások élő cáfolata. Nem akarjuk részletezni azt, amit a második vilá-glágháború alatt szövődött magyar-svájci

kapcsolatokról mond; de mindaz, amit mond, a napnál fényesebben bizonyítja, hogy a magyar szellem sohasem a rab-szolgatartás, hanem a függetlenség szel-leme volt.

S mindezt nem csillogó elmélettel, nem görögütözes frázisokkal tálalja eli-bénk a szerző, hanem minden pátoasz nélkül, az adatok szerény — úgy is mondhatnók, hogy halkszavú, csöndes — felsorolásával. Én még nem olvastam könyvet, amelyben a szerző ily szeré-nyen, szinte személytelenné válva bújít el adatai mögő s amelyik ennek ellenére mégis ennyire érdekfeszítő olvasmány.

Pontos és lelkiismeretes adatközlés, tények közlése: — jobb fegyver a ma-gyar ügy védelmében, mint a szónokias pátoasz. Ma már a tények menthetik meg hírünket a világban. Ez Dezsényi Béla könyvének, harmadik, úgy hisszük, min-den magyar szellemi munkást elgondol-koztató nagy tanulsága.

Sziklay László

VAJTHÓ LÁSZLÓ: BESSENYEI.
(Dante.)

Az első írókozmodipoliánk s újkori irodalmunk elindítója pontosan 200 évvel ezelőtt született. Erre az alkalomra írta meg rövid de alapos élettörténetét a kitűnő irodalombúvár-tanár, Vajthó László.

Eddig ismeretlen részek is feltáru-lnak a homályból, Bessenyei kalandos, titokzatos életéből. Mindenesetre deta-gadhatatlan tény, — bármennyire is ta-gadták eddig, — hogy Bessenyei való-ban szembenállt korával, annak feudá-lis kormányzati rendszerével. S külö-nös, de irodalomtörténetileg ismert tény, hogy a parasztot ő nevezi — méltóságosnak. Sajnálja őket s együtt érez velük, amikor a súlyos adót kirójják rájuk.

„Ti vagytok a nemességnek, király-ságnak, főpapságnak szülői és örökös tárházai, mindezen méltóságok tibelöle-tek származnak, ti vagytok az atyák, mi csak fiak maradunk tőletek.”

Kell ennél jobb bizonyíték parasztsá-gunk, magyarságunk iránti rajongása mellett? Bessenyei volt az első, aki iro-dalmunkban az elnyomott-paraszti réteg felemeléséért szállt síkra.

S ha azt nézzük, hogy milyen kö-zelebbről Bessenyei magyarsága, íme: „Az emberiség, tudomány, annyira össze-hozott bennünket a világnak e részén, hogy mikor hazát, hazafiúságot emle-getnek, Európát értsd rajta!” S ugyan-csak tőle ered a következő kinyilatkoz-